

Representantforslag 20 L

(2013–2014)

fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Abid Q. Raja og Sveinung Rotevatn

Dokument 8:20 L (2013–2014)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Abid Q. Raja og Sveinung Rotevatn om lov om endringer i lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) og i lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) (straffeprosessuell frihetsberøvelse og innstramming av bruken av glattceller)

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne viser til at det har vært et tilbakevendende problem at mange pågrepne personer holdes frihetsberøvet i politiets arrester. Sivilombudsmannen uttalte i SOMB 2007/1097 at det samlede antall frihetsbrudd var betydelig og i seg selv meget urovekkende. Det ble også understreket det felles ansvaret kriminalomsorgen og politiet har for å sørge for at overføring fra politiarrest til fengsel skjer innen to døgn. Fristen følger av § 4-1 i forskrift til lov om straffegjennomføring (FOR-2002-02-22-183).

Forslagsstillerne viser til at problemet med fristbrudd fortsatt er betydelig og meget bekymringsfullt. Den internasjonale kritikken og Sivilombudsmannens gjentatte påpekninger av problemet og at praktiseringen av regelverket ikke er tilfredsstillende, har ikke medført tilstrekkelig bedring. Statistikken på landsbasis er også fortsatt mangelfull og lite tilgjengelig.

Forslagsstillerne viser til at bruken av politiarrest innebærer de facto full isolasjon, og bruken av isolasjon skjer systematisk og automatisk, uten at det vurderes om isolasjon er nødvendig i det enkelte tilfellet. Etter Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8 har alle rett til respekt for sitt pri-

vatliv. Fullstendig isolasjon er et alvorlig inngrep i denne rettigheten. Etter Den europeiske menneskerettsdomstolens (EMDs) praksis kan slike inngrep bare forsvares dersom det i hvert enkelt individuelle tilfelle kan påvises sterke grunner – «presserende samfunnsmessige behov» – for å bruke isolasjon. Dessuten må det foreligge klar hjemmel i lov. Så vel den europeiske torturkomité (CPT), FNs torturkomité (CAT), FNs spesialrapportør for tortur og FNs menneskerettighetskomité (HRC) har konsekvent fastholdt at isolasjon aldri kan brukes på automatisk og systematisk basis, men bare der det i det individuelle tilfellet er «strictly necessary», «in exceptional circumstances» og «as a last resort». Tilsvarende har norske myndigheter gjentatte ganger presisert at fullstendig isolasjon bare skal brukes i «ekstraordinære tilfeller», jf. bl.a. Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) s. 52, Justisdepartementets rundskriv G-16/02 s. 3, Riksadvokatens rundskriv 4/2006 s. 4, samt Regjeringens handlingsplan for menneskerettigheter St.meld. nr. 21 (1999–2000) Menneskeverd i sentrum s. 74.

Forslagsstillerne viser til at forarbeidene i straffegjennomføringsloven § 37 (8) viser at man ikke har funnet det riktig å anvende isolasjon på grunn av bygningsmessige forhold, annet enn i akutte og uforutsette tilfeller, jf. Ot.prp. nr. 5 (2000–2001) s. 165. Bruken av politiarrest skyldes klart nok, slik også Sivilombudsmannen har påpekt, ikke akutte forhold, men derimot at man systematisk og over tid har funnet det for godt å ta i bruk politiarresten som en del av den ordinære varetektskapasiteten. Det foreligger intet «presserende samfunnsmessig behov» for å innrette systemet slik at politiarresten brukes til regulær varetektsfengsling. Det synes klart at EMD ikke vil akseptere at forholdene i Norge skulle være så spesielle at man av ressurs hensyn ikke kan innrette systemet på en annen måte. Inntil dette skjer må konsekvensen være at siktede løslates dersom politiet ikke

greier å fremskaffe varetektsplasser der siktede ikke utsettes for isolasjon i strid med EMK artikkel 8.

Forslagsstillerne viser til at problemstillingene med bruk av glattceller tidligere er godt beskrevet av Sivilombudsmannen i rapporter fra tilsyn ved sentralarrestene i bl.a. Oslo og Bergen. Cellene er bygget for andre formål enn straffeprosessuell pågripelse. Fasilitetene er i samsvar med dette, og er ikke egnet for beboelsesformål. Det er begrenset adgang til lufting, til dagslys, til å motta besøk, og arrestene er ofte preget av betydelig støy og uro. Innsatte i politiarrest må dessuten ha tilgang til mentale stimuli, noe som er høyst nødvendig for å kunne holde kontroll på tankene og takle den sterke mentale påkjenningen det er å bli satt i politiarrest.

Forslagsstillerne vil også påpeke at for pågrepne personer som oppbevares i slike celler i påvente av rettsmøter og avhør i saker som er av meget stor betydning for deres fremtid, med de vansker som isolasjon, mangel på søvn, luft, dagslys og skikkelige måltid fører med seg for konsentrasjonen, fremstår det i mange tilfeller helt uakseptabelt å gjennomføre avhør hos politiet eller i retten, og senere bruke disse som grunnlag for domfellelse.

Forslag til tiltak

Forslagsstillerne kan ikke se noen saklig grunn til å bruke glattceller overfor andre enn svært berusede personer, eventuelt helt unntaksvis også overfor personer som utgjør en fare for seg selv. Regelverket og terminologien bør endres i samsvar med dette.

Forslagsstillerne mener det bør trekkes et skille mellom celler til bruk for straffeprosessuell pågripelse – «fengselsceller» – og sikkerhetsceller (glattceller) som benyttes til overstadig berusede personer innsatt etter bestemmelser i politiloven – «politiceller». For fengselsceller bør det stilles samme krav til innredningen enten disse er lokalisert i politiets lokaler eller i kriminalomsorgens anstalter. Det innebærer at de fleste cellene i politiets lokaler må innredes slik at disse inneholder alminnelig utstyrt seng, møblering med stol og bord, tilgang til lukket wc og dusj i cellen, samt tilgang til radio og tv. Cellene bør ha vindu hvor dagslys kommer inn i rommet. Belysning må kunne styres fra cellene. Cellene bør også være beskyttet mot støy fra fellesområder i arrestlokalene og politicellene. Videre bør fengselscellene hos politiet utstyres og bemannes slik at det blir mulig å ta imot besøkende til innsatte, og at samtlige innsatte sikres mulighet til opphold utendørs i minst én time pr. døgn, og til regulerte tider på dagtid i dagslys. Dersom det ikke er besluttet restriksjoner, skal den innsatte ha mulighet til omgang med andre innsatte hver dag.

Forslagsstillerne ønsker et nytt rettslig utgangspunkt for regulering av hvordan straffeprosessuell frihetsberøvelse skal skje. Reguleringen bør så langt

det passer baseres på de fem pilarene som kriminalomsorgens virksomhet bygger på: at den frihetsberøvende skal behandles i samsvar med et humanistisk menneskesyn, i samsvar med prinsipper om rettssikkerhet, likebehandling og forholdsmessighet, og i samsvar med normalitetsprinsippet som gjelder ellers i kriminalomsorgen. Reguleringen må selvfølgelig også ivareta Norges internasjonale forpliktelser.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Vedtak til lov

om endring i lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) skal ny § 180 a lyde:

Den som er pågrepet, skal senest innen 4 timer etter pågripelsen løslates eller innsettes i fengsel. Likestilt med innsettelse i fengsel er innsettelse i tilsvarende utstyrt celle i politiets lokaler (fengselscelle). Innsatte som av retten ikke er besluttet varetektsfengslet, skal ha rett til å ta imot besøk, til å sende eller motta brev eller telefonsamtaler, og til å ha samkvem med andre innsatte, med mindre påtalemyndigheten har gitt pålegg om annet i medhold av straffeprosessloven § 186 annet ledd eller § 186 a. Straffegjennomføringsloven gjelder tilsvarende for innsatte som er pågrepet eller varetektsfengslet. Ved innsettelse i fengselscelle hos politiet skal overføring til anstalt under Kriminalomsorgen skje innen 48 timer.

Beslutning om bruk av sikkerhetscelle i politiarrest (politicelle) treffes av påtalemyndigheten. Straffegjennomføringsloven § 38 annet ledd gjelder tilsvarende for påtalemyndighetens beslutning og løpende vurdering av om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket.

II

Loven trer i kraft straks.

III

Vedtak til lov

om endring i lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)

I lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) skal § 47 annet ledd lyde:

Varetektsinnsatte kan overføres til et annet fengsel etter § 14. Overføring til et annet fengsel kan også skje når det anses påkrevd av etterforskningsmessige hensyn. Første ledd annet punktum gjelder tilsvarende så langt det passer.

IV

Loven trer i kraft straks.

V

Forskrift av 22. februar 2002 nr. 183 om straffegjennomføring §§ 4-1 og 4-2 oppheves.

29. januar 2014

